Rozprawa doktorska Ewa Dąbrowska Prokopowska: Modele strategii adaptacyjnych Polaków do zmian systemowych w kontekście społeczności lokalnych

Presentation · April 2017

DOI: 10.13140/RG.2.2.15330.79044

Ewa Dąbrowska - Prokopowska
University of Bialystok

Rozprawa doktorska

Modele strategii adaptacyjnych Polaków do zmian systemowych w kontekście społeczności lokalnych

Ewa Dąbrowska – Prokopowska

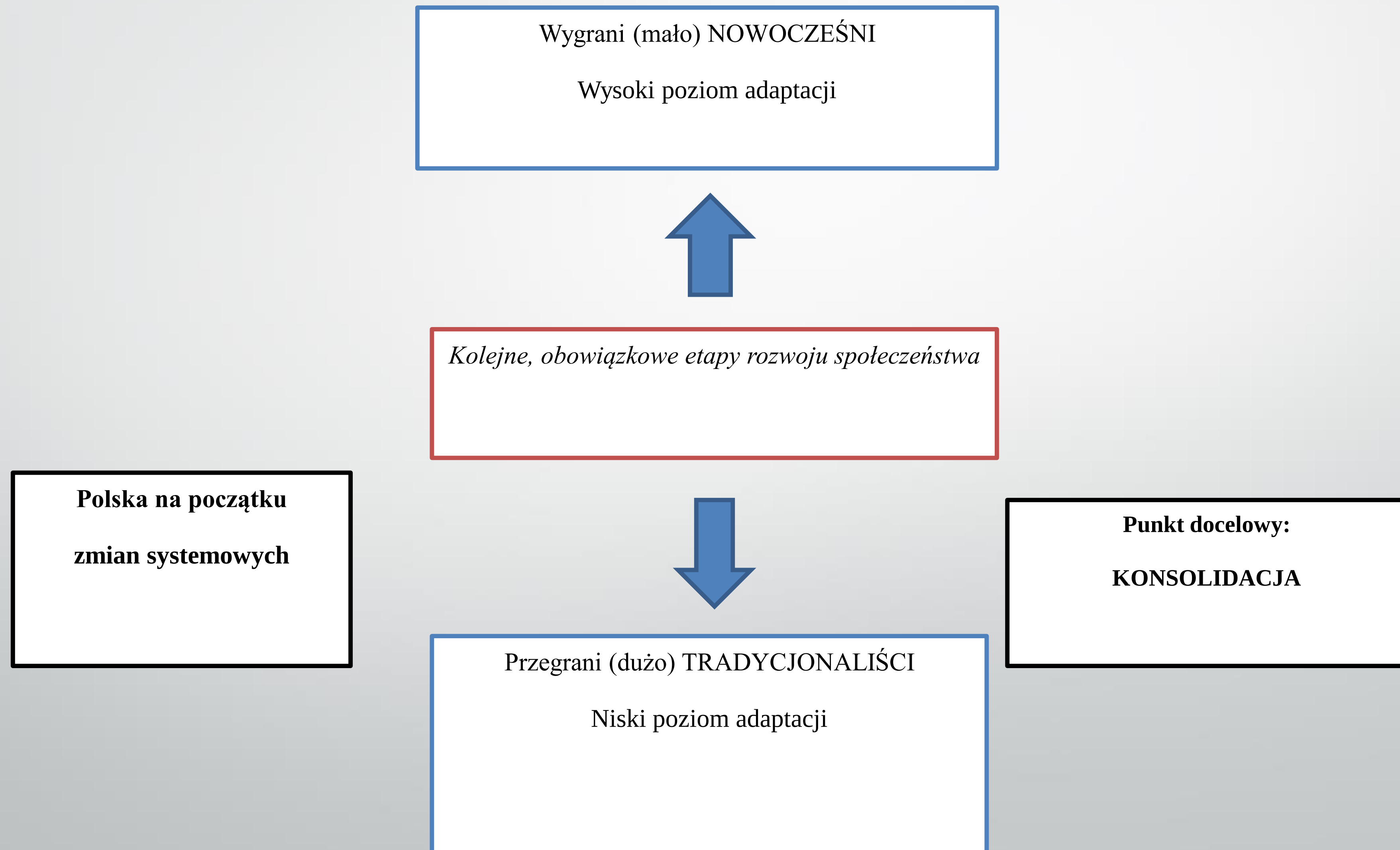
Główne cele rozprawy doktorskiej:

- Dokonanie konstruktywnej krytyki dotychczasowych paradygmatów transformacji ustrojowej w Polsce.
- Wskazanie, w aspekcie teorii chaosu, układów złożonych i teorii katastrof, tych uwarunkowań, które mają istotne znaczenie dla wyjaśniania dynamiki powstawania i zmiany indywidualnych strategii adaptacyjnych Polaków.
- Zbudowanie modeli indywidualnych strategii adaptacyjnych Polaków do zmian systemowych na podstawie teorii chaosu, systemów złożonych i teorii katastrof.
- Stworzenie prostej formuły komputerowej do analizy nieliniowych przekształceń indywidualnych strategii adaptacyjnych jednostek.

Krytyczna analiza paradygmatu tranzycji:

- *Ujęcie strukturalistyczne* (sfera makro) = odgórne zmiany w systemie
- *Modernizacja imitacyjna* = dominacja czynników zewnętrznych
- *Zmiana liniowa i celowa*
- Naukowy „*język przejścia*" do kapitalizmu i demokracji = analiza dyfuzji innowacji
- Socjologowie skupiali się na tzw. „*bilansie otwarcia*" (kryzys PRL-u, badania nad mentalnością „Homo Sovieticus", fenomen Solidarności)
- Tworzenie *modeli bi-polarnych* (strategie wygranych i przegranych)

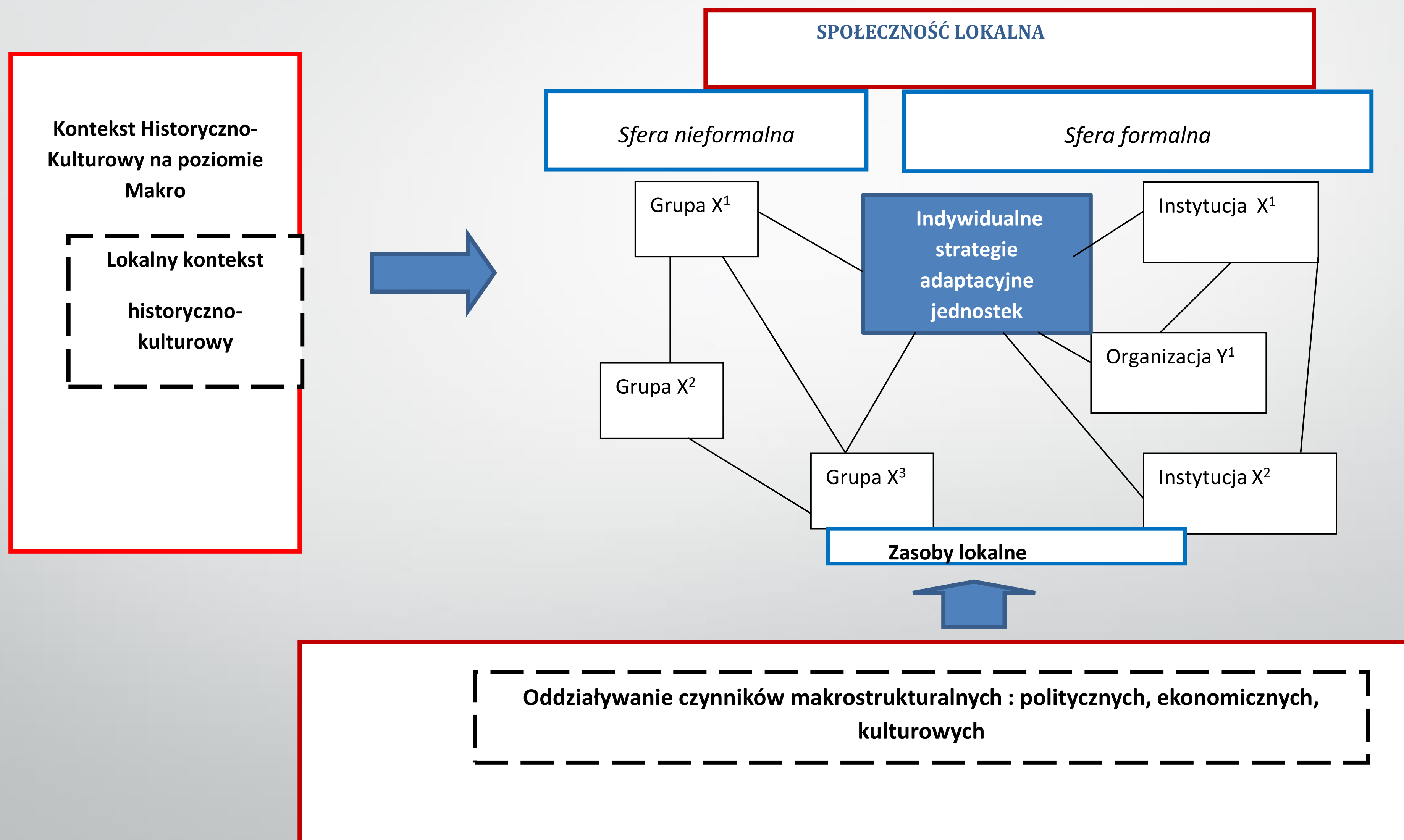
Paradygmat tranzycji a zagadnienie indywidualnych strategii adaptacyjnych

Krytyczna analiza paradygmatu postkomunizmu

- *Ujęcie konstruktywistyczne* (sfera mikro, strategie adaptacyjne jednostek)
- *Ujęcie instytucjonalne* (sfera mezo, hybrydyzacja reguł gry w instytucjach)
- *Ujęcie europejskie i globalne* (analiza kontekstowa i porównawcza)
- Zmiana systemowa to ciągła konfrontacja między projektem elit a działaniami ludzi (*koncepcja ewolucyjno-regulacyjna*)
- *Dziedzictwo strukturalne* (zależność od szlaku) + *spontaniczność* ludzi
- *Zmiana multilinearna* (ewolucyjna, powolna, otwarta) i *celowa*
- *Cel: Konsolidacja* nowych reguł gry
- Dominujące zjawisko: *Hybrydyzacji*
- Pojawiła się problematyka *kosztów transformacji* (bezrobocie ubóstwo, patologie życia publicznego)

Systemowe ujęcie lokalnego społeczeństwa i funkcjonujących w ich ramach indywidualnych strategii adaptacyjnych jednostek.

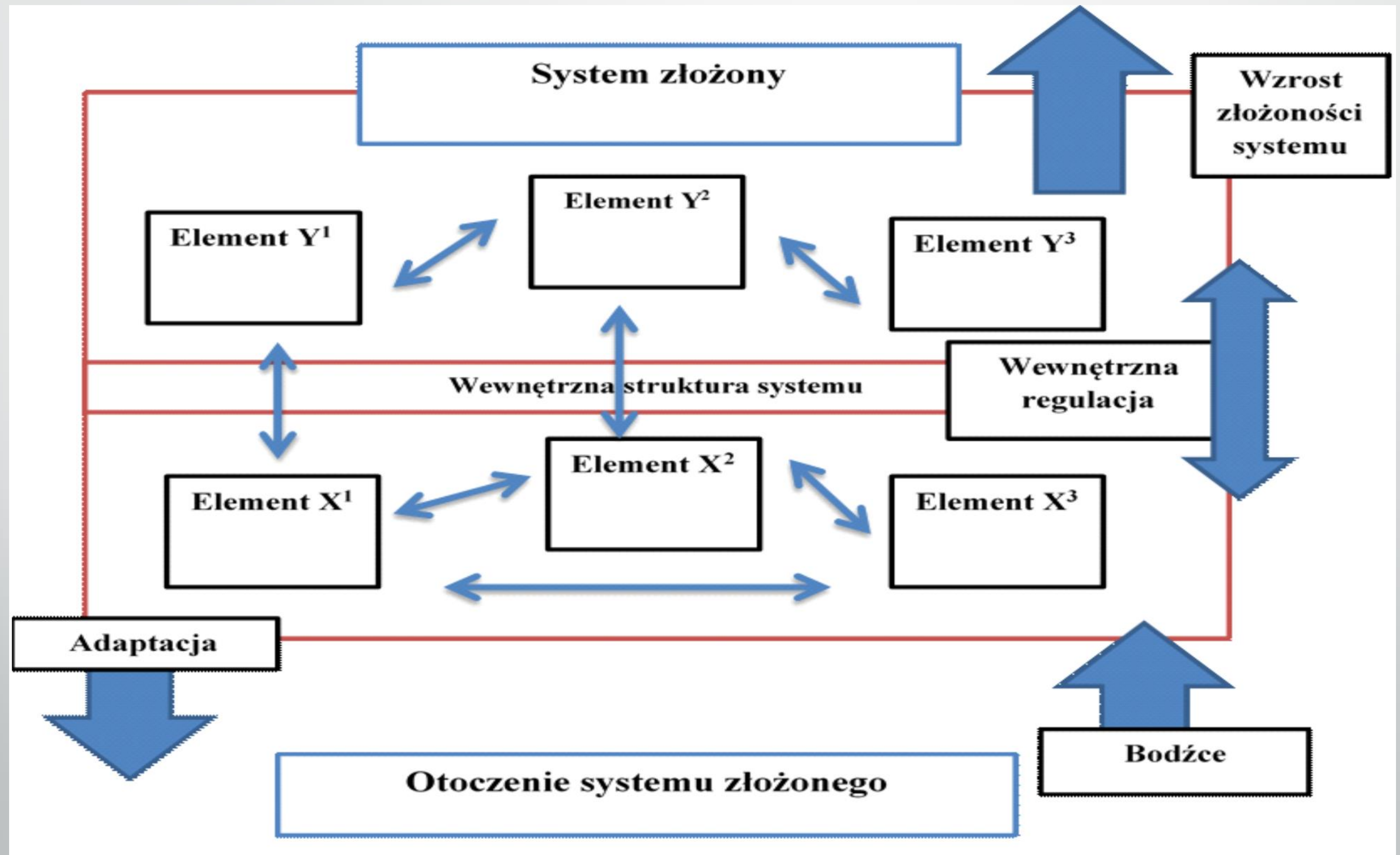
Teoria systemów złożonych

- Systemy złożone są to układy, w których nie ma jasnych powiązań między przyczyną a skutkiem, ponieważ ulegają one zmianom w czasie.
- Systemy złożone powstają w sytuacji, gdy rozwijający się w czasie system prosty przekroczy pewną granicę *strukturalnej emergencji*.
- Systemy złożone zawsze zawierają w sobie pewien poziom chaotyczności oraz charakteryzują się brakiem jasno określonych granic, nie jest to jednak tożsame z brakiem wewnętrznej struktury.

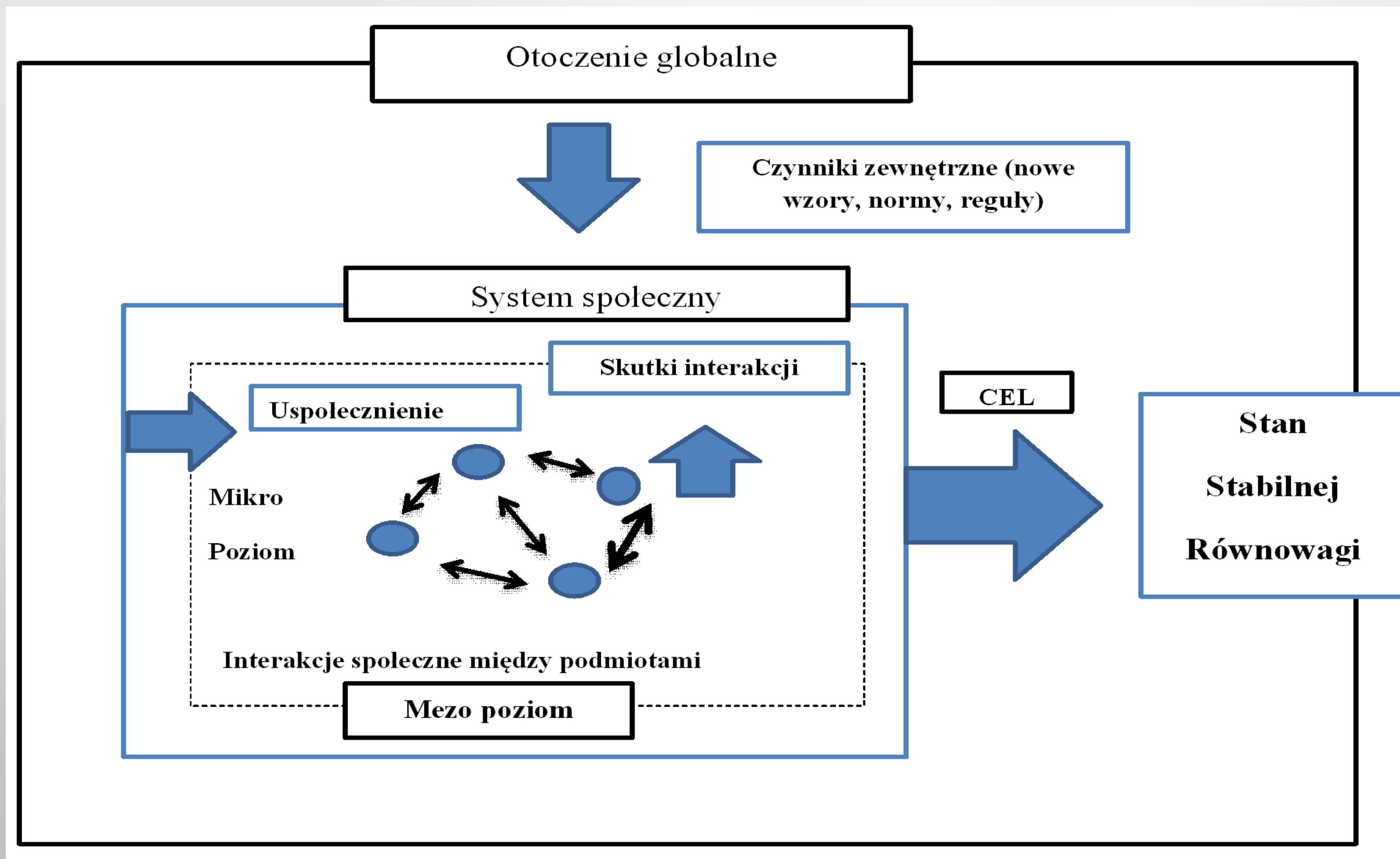

Systemy złożone są **dynamiczne, nieliniowe i otwarte**, ale jednocześnie charakteryzują się **wewnętrznym specyficznym uporządkowaniem.**

Model systemu złożonego

Złożony system społeczny a indywidualne strategie adaptacyjne jednostek

Teoria katastrof

- **Katastrofa** opisuje sytuację, kiedy ciągłość złożonego systemu zostaje nagle przerwana w wyniku oddziaływania ściśle określonych czynników przekraczających określony punkt krytyczny.
- Zgodnie ze stwierdzeniami opisanymi przez E.C. Zeemana w jego publikacji z 1977 r. "Catastrophy Theory” system dynamiczny danego układu, np. społeczeństwa, można opisać następującą strukturalnie *stabilną funkcją V*:

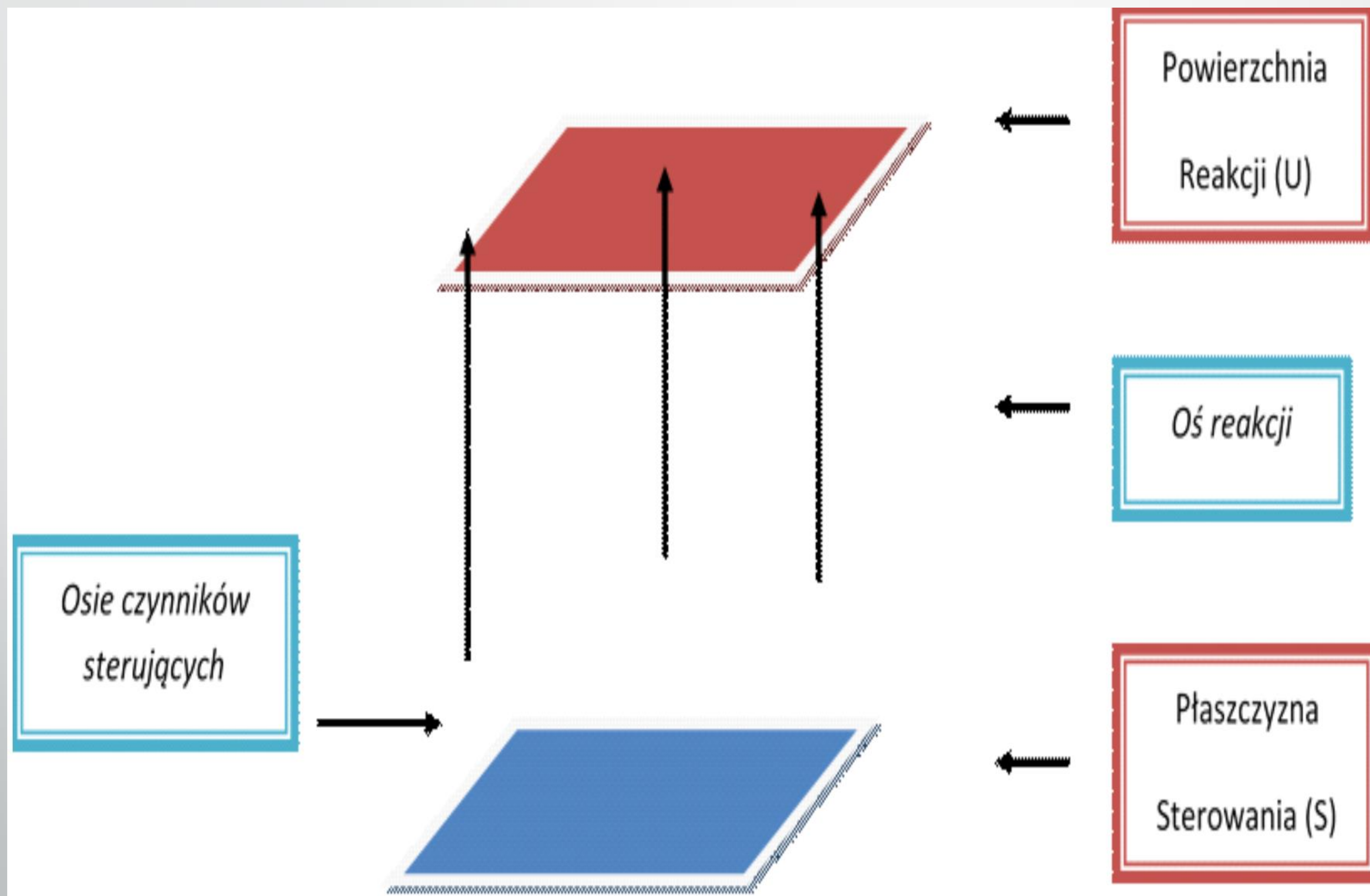
$$V : X \times C \rightarrow R$$

Gdzie X oznacza R^n – przestrzeń reakcji (skutków), natomiast C = R^k - przestrzeń kontrolną (sterowania).

Zasadniczo najczęściej przyjmuje się, że przestrzeń reakcji R^n jest nieograniczona, natomiast liczba parametrów sterujących k jest równa/mniejsza 4.

Umożliwia to, przy przeprowadzaniu analizy układu z dużą liczbą zmiennych stanu (wyjść), opisanie przejścia określonej katastrofy, która jest opisana małą liczbą zmiennych (wejść)

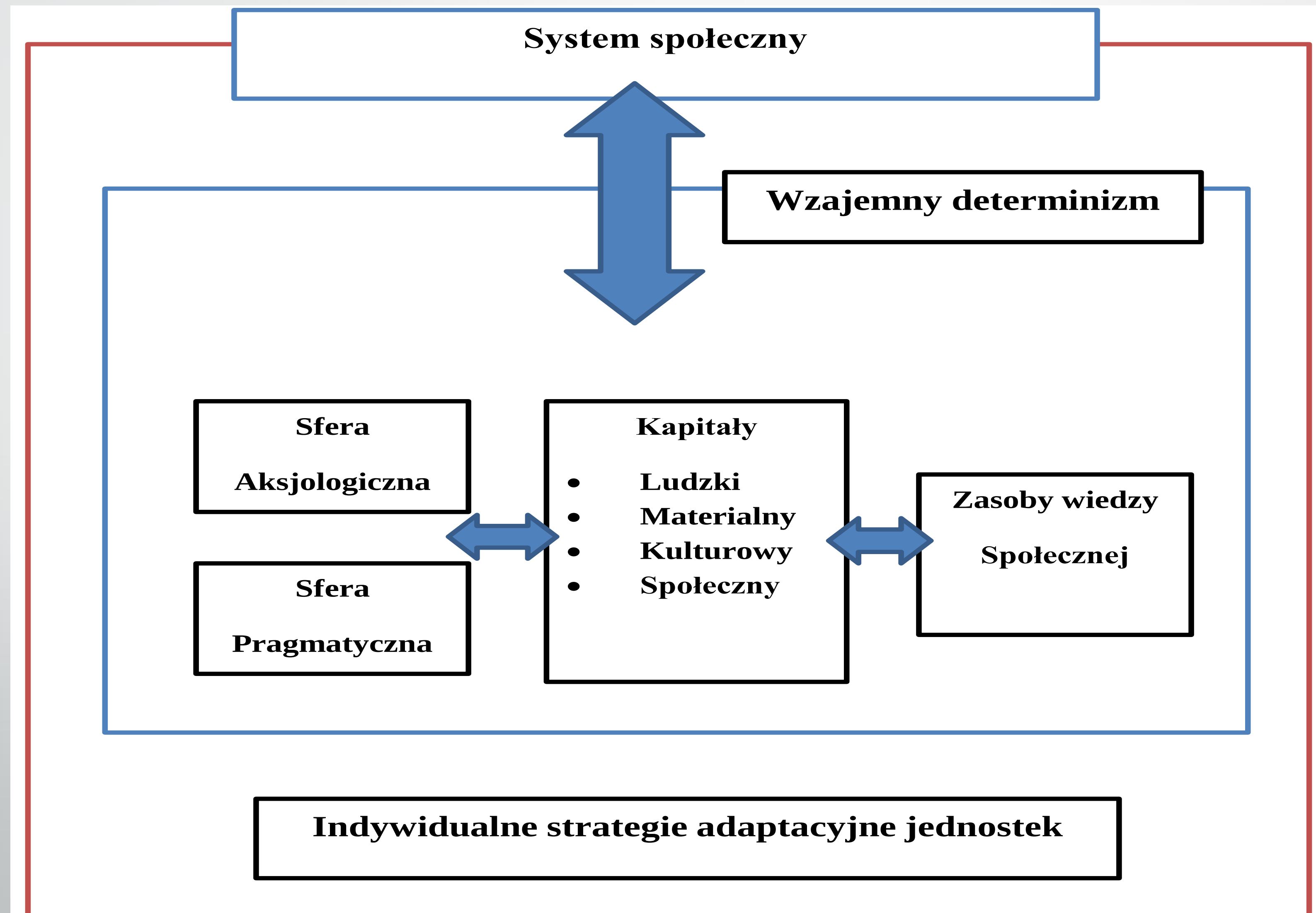
Powierzchnia reakcji i powierzchnia sterowania

Paradygmat tranzycji, postkomunizmu i teorii systemów złożonym / teorii katastrof w odniesieniu do analizy transformacji ustrojowej w Polsce

Charakterystyki paradygmatu	Paradygmat tranzycji	Paradygmat postkomunizmu	Teoria systemów złożonych / Teoria katastrof
Sposób wprowadzania zmian do systemu	Odgórny	Odgórny i oddolny	Emergentne, asynchroniczne, złożone, dynamiczne
Kierunek zmian	Określony	Określony	Wysoce nieprzewidywalny
Przebieg zmian	Liniowy	Multilinearny	Liniowy i nieliniowy
Forma adaptacji jednostek	Pełna akcepcja nowych reguł gry	Formy hybrydalne dążące do pełnej akceptacji reguł gry	Formy hybrydalne

Model indywidualnych strategii adaptacyjnych jednostek do systemu społecznego

Typy indywidualnych strategii adaptacyjnych jednostek a złożoność systemu społecznego

Typ strategii adaptacyjnej jednostek	Poczucie bezpieczeństwa	Poziom ryzyka	Poziom wiedzy społecznej	Postrzegany poziom złożoność sieci społecznych	Poziom indywidualizmu
Eskapistyczna	Niskie	Wysoki	Niski	Niski	Niski
Tradycyjna	Wysokie	Niski	Niski	Niski	Niski
Nowoczesna	Niskie	Wysoki	Średni/ Wysoki	Wysoki	Wysoki
Hybrydalna	Średni	Średni	Wysoki	Wysoki	Średni/Wysoki

Symulacja komputerowa wyborów indywidulanych strategii adaptacyjnych przez jednostki we współczesnym społeczeństwie polskim

- Przedstawione w pracy modele indywidualnych strategii adaptacyjnych jednostek zostały zbudowane na podstawie prostych algorytmów opartych na trzech zmiennych kontrolnych.
- Celem pracy było stworzenie prostej symulacji komputerowej opartej na zasadzie powtarzania działań jednostek w czasie (stałego wprowadzania wyników ankiet z określonej populacji).
- Umożliwi to uzyskanie graficznej „mapy" liniowych i nieliniowych przekształceń indywidualnych strategii adaptacyjnych.
- Wynikiem pracy badawczej będą zatem, nie efekty badań empirycznych, ale proste symulacje komputerowe.

Cykl konstrukcji modeli analitycznych opiera się na następujących fazach:

$$RS \rightarrow MT \rightarrow SG \rightarrow SRM \rightarrow I$$

- RS – rzeczywistość społeczna
- MT- model teoretyczny
- SG – schemat graficzny
- SRM – system równań modelowych
- I – interpretacja i testowanie modelu (wyniki symulacji)

Parametry kontrolne a typy indywidualnych strategii adaptacyjnych jednostek

Typ indywidualnych strategii adaptacyjnych	Parametr 1 Poziom zaangażowania w tradycyjne wartości	Parametr 2 Poziom zaangażowania w realizację indywidualnych interesów	Parametr 3 Poziom zainteresowania wydajnością struktur społecznych
Strategia Eskapistyczna (Ex)	Niski 0	Niski 0	Niski 0
Strategia Tradycyjna (Tx)	Wysoki 1	Niski 0	Wysoki 1
Strategia Nowoczesna (Nx)	Niski 0	Wysoki 1	Wysoki 1
Strategia Hybrydalna (Hx)	Wysoki 1	Wysoki 1	Wysoki 1

Arkusz 1– Matryca odpowiedzi badanych

D4 =JEŻELI(B4=1;C$4;JEŻELI(B4=2;C$5;JEŻELI(B4=3;C$6;JEŻELI(B4=4;C$7))))

	A	B	C	D	E	F	G	H	J	K	L	M	N	P	Q	R	S	T	V	W	X
1																					
2																					
3	Osoba	LOS		Parametry A,B,C	Strategia		Osoba	LOS	Parametry	Strategia		Osoba	LOS	Parametry	Strategia		Osoba	LOS	Parametry	Strategia	
4	1	3	0,0,0	0,1,1	NX		1	1	0,0,0	EX		1	2	1,0,1	TX		1	2	1,0,1	TX	
5	2	2	1,0,1	1,0,1	TX		2	3	0,1,1	NX		2	1	0,0,0	EX		2	2	1,0,1	TX	
6	3	2	0,1,1	1,0,1	TX		3	4	1,1,1	HX		3	4	1,1,1	HX		3	3	0,1,1	NX	
7	4	3	1,1,1	0,1,1	NX		4	3	0,1,1	NX		4	3	0,1,1	NX		4	3	0,1,1	NX	
8	5	1		0,0,0	EX		5	1	0,0,0	EX		5	2	1,0,1	TX		5	1	0,0,0	EX	
9	6	1		0,0,0	EX		6	2	1,0,1	TX		6	1	0,0,0	EX		6	1	0,0,0	EX	
10	7	4		1,1,1	HX		7	4	1,1,1	HX		7	3	0,1,1	NX		7	4	1,1,1	HX	
11	8	4		1,1,1	HX		8	1	0,0,0	EX		8	4	1,1,1	HX		8	1	0,0,0	EX	
12	9	4		1,1,1	HX		9	4	1,1,1	HX		9	4	1,1,1	HX		9	1	0,0,0	EX	
13	10	1		0,0,0	EX		10	4	1,1,1	HX		10	2	1,0,1	TX		10	3	0,1,1	NX	
14	11	3		0,1,1	NX		11	3	0,1,1	NX		11	1	0,0,0	EX		11	1	0,0,0	EX	
15	12	4		1,1,1	HX		12	3	0,1,1	NX		12	3	0,1,1	NX		12	2	1,0,1	TX	
16	13	4		1,1,1	HX		13	4	1,1,1	HX		13	3	0,1,1	NX		13	4	1,1,1	HX	
17	14	4		1,1,1	HX		14	2	1,0,1	TX		14	1	0,0,0	EX		14	2	1,0,1	TX	
18	15	2		1,0,1	TX		15	4	1,1,1	HX		15	1	0,0,0	EX		15	3	0,1,1	NX	
19	16	3		0,1,1	NX		16	3	0,1,1	NX		16	3	0,1,1	NX		16	1	0,0,0	EX	
20	17	1		0,0,0	EX		17	3	0,1,1	NX		17	2	1,0,1	TX		17	2	1,0,1	TX	
21	18	1		0,0,0	EX		18	4	1,1,1	HX		18	4	1,1,1	HX		18	4	1,1,1	HX	
22	19	4		1,1,1	HX		19	1	0,0,0	EX		19	3	0,1,1	NX		19	1	0,0,0	EX	
23	20	2		1,0,1	TX		20	1	0,0,0	EX		20	1	0,0,0	EX		20	3	0,1,1	NX	
24	21	3		0,1,1	NX		21	1	0,0,0	EX		21	1	0,0,0	EX		21	3	0,1,1	NX	
25	22	1		0,0,0	EX		22	3	0,1,1	NX		22	1	0,0,0	EX		22	1	0,0,0	EX	
26	23	3		0,1,1	NX		23	3	0,1,1	NX		23	2	1,0,1	TX		23	4	1,1,1	HX	
27	24	3		0,1,1	NX		24	2	1,0,1	TX		24	2	1,0,1	TX		24	1	0,0,0	EX	
28	25	3		0,1,1	NX		25	4	1,1,1	HX		25	4	1,1,1	HX		25	1	0,0,0	EX	
29	26	1		0,0,0	EX		26	4	1,1,1	HX		26	2	1,0,1	TX		26	3	0,1,1	NX	
30	27	1		0,0,0	EX		27	3	0,1,1	NX		27	3	0,1,1	NX		27	4	1,1,1	HX	

Arkusz1 | Arkusz2 | Arkusz3

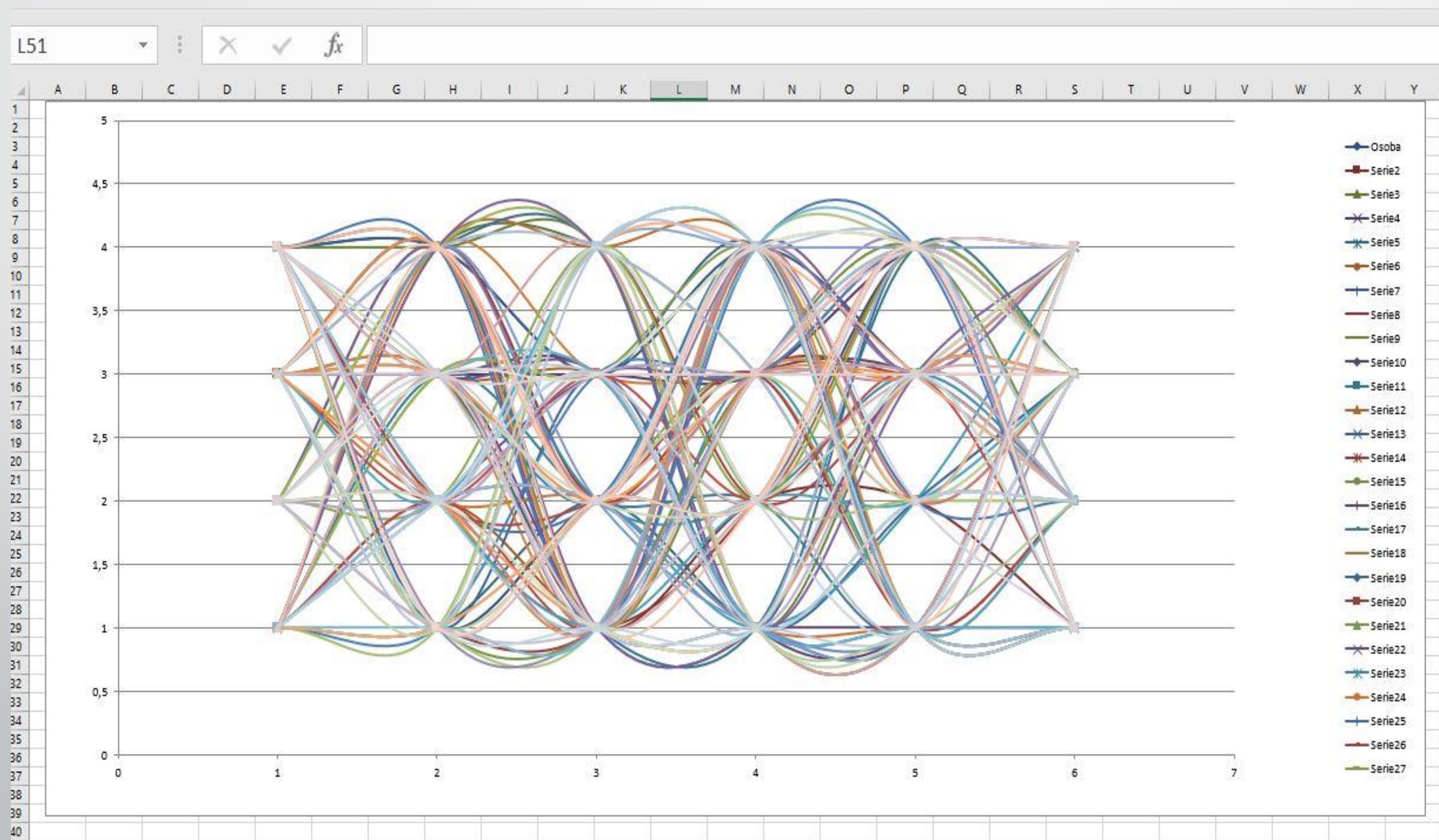
Arkusz 2 – Rozkład wartości typów indywidualnych strategii adaptacyjnych jednostek w badanej populacji w czasie

J21

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	**Osoba**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**		
2	**1**	3	1	2	2	4	3		1=EX
3	**2**	2	3	1	2	2	1		2=TX
4	**3**	2	4	4	3	1	1		3=NX
5	**4**	3	3	3	3	4	4		4=HX
6	**5**	1	1	2	1	1	4		
7	**6**	1	2	1	1	3	2		
8	**7**	4	4	3	4	3	2		
9	**8**	4	1	4	1	1	4		
10	**9**	4	4	4	1	3	2		
11	**10**	1	4	2	3	3	2		
12	**11**	3	3	1	1	4	3		
13	**12**	4	3	3	2	4	3		
14	**13**	4	4	3	4	1	1		
15	**14**	4	2	1	2	4	1		
16	**15**	2	4	1	3	4	2		
17	**16**	3	3	3	1	1	3		
18	**17**	1	3	2	2	1	4		
19	**18**	1	4	4	4	1	2		
20	**19**	4	1	3	1	2	3		
21	**20**	2	1	1	3	3	3		
22	**21**	3	1	1	3	3	4		
23	**22**	1	3	1	1	1	1		
24	**23**	3	3	2	4	1	1		
25	**24**	3	2	2	1	1	1		
26	**25**	3	4	4	1	4	1		
27	**26**	1	4	2	3	1	2		
28	**27**	1	3	3	4	2	4		
29	**28**	4	3	3	1	1	1		
30	**29**	4	4	2	2	3	2		

Arkusz1 **Arkusz2** Arkusz3

Arkusz 3 – Wykres liniowy bazujący na odpowiedziach badanych przedstawiający graficznie nieliniowe przekształcenia indywidualnych strategii adaptacyjnych jednostek

Wnioski końcowe:

- Przedstawione typy indywidualnych strategii adaptacyjnych jednostek odnoszą się do sposobów radzenia sobie ze złożoną i dynamiczną rzeczywistością społeczną .

Złożona i chaotyczna rzeczywistość

Silna potrzeba ciągłego porządkowania przez jednostki otaczających reguł gry w jasną i zrozumiałą strategię działania

- Dynamiczne i zaburzane nieliniowymi przeskokami zmiany w strukturze społecznej wymuszają na jednostkach ciągłe przedefiniowywanie swoich strategii działania
- Nie oznacza to jednak ciągłego innowacyjnego tworzenia nowych strategii adaptacyjnych.
- Jednostki często wykorzystują w swoich strategiach adaptacyjnych elementy już istniejące w systemie, które są łączone z nowymi regułami gry
- Strategie jednostek, podobnie jak sam system społeczny, ulegają również przekształceniom w nieliniowy sposób
- Logika złożonego systemu społecznego preferuje te formy adaptacji jednostek, które potrafią najsilniej równoważyć wielość zmiennych czynników strukturalnych

Preferowana jest **strategia hybrydalna**

Dziękuje za uwagę

